Сшиток 56

Ціна 15ц. 10 за $1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

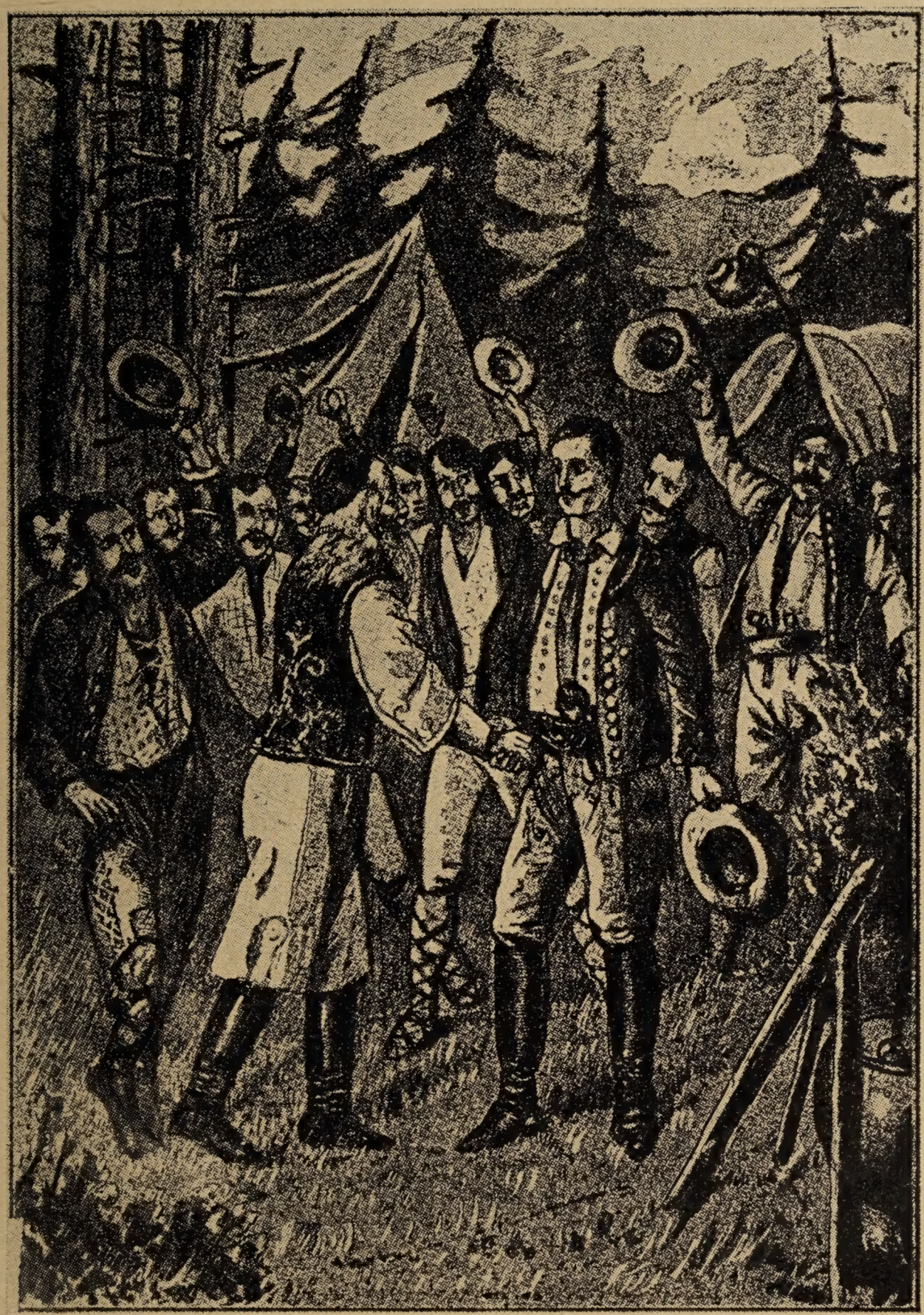

Радісні оклики понесли ся лїсом. — Блюм, Блюм нехай буде нашим вождом!

— То ваші серця остаточно таки віднайшли себе! Я знав, що се так мусить ся стати, бо ви одно другому належите!

Ви перебули тяжкі проби й заслужили на се щастє. Лівія буде тобі вірною, коханою жінкою, Горсте! Нехай же вас Бог благословить, діти мої!

РОЗДІЛ CLXVI.

ПОКУТА.

Побіч Ґорґа похоронили Ураку.

В обозї циганів всї були сильно пригноблені. Вже від довшого часу збирали ся в дорогу, щоб перед приходом зими доїхати на угорську землю, а тимчасом все щось відтягало їх поїздку в безконечність.

В Урачинім шатрі сидів Роберт з Ільоною. Він був дуже сумний та задумчивий. Не доглянув сліз в очах своєї коханої, що тепер підійшла до нього та свою руку на його рамени положила.

Здрігнувсь.

— Роберте! — сказала Ільона. — Від часу смерти Ураки ти якось дивно змінив ся. Чи не скажеш менї, що тебе мучить? Чи не можеш поділити ся зі мною своєю журбою?

Перший раз доперва опер ся її проханю.

— Се нічого, Ільоно. Се смерть Ураки так мене діткнула. Хоч в її віцї належало того сподївати ся, але все таки вона була менї милїйшою, чим другі тут. Вона все піклувала ся мною, я був її любимцем. Зрозумієш се хиба! А крім того...

Замовк й лице відвернув.

— Роберте — спитала Ільона — чому ти замовк? Докінчи своє... а крім того вона померла, не сказавши менї, хто є моєю матїрю і де маю її шукати. Правда — про се ти думав?

Блюм не дививсь на неї.

— Не говорім про се, Ільоно! Про се, я й не думаю більше! Ходім між других!

Але Ільона не попустила.

— Роберте, чому не скажеш мені всеї правди? Не смерть Ураки тебе так прибила — ти все ще думаєш про ту жінку, що має бути твоєю матірю!... Несупокій тебе мучить, ти хотів би її бачити. Хочеш пійти до неї — нас ставити...

— Ільоно!

— Роберте, я відгадала твої думки. Хочеш пійти звідси — і мене з собою забрати. Але — чому отверто про се не говориш зі мною?

Блюм посумнів.

— Ільоно — сказав — я, дійсно думав про се, але, вір мені, тепер вже чужою стала мені ся думка. Чужою стала мені і та жінка, що мене на світ породила. Не належу більш до неї! Ліс є моєю вітчиною, наші товариші — моїми братами! А ще — я приобіцяв Ураці, що остану із ними. Ходім, Ільоно!

Ільона пішла за ним. Бачучи його схвильоване, вона вже більш не хотіла про те саме говорити.

Цигани, побачивши їх, замовкли. Видно, говорили про них. Підчас коли Ільона приступила до жінок, Блюм підійшов до найстаршого в гурті цигана і сказав:

— Отче Муя, чи не час би нам в дорогу рушати?

Старий кивнув головою.

— А час, сину мій, час! Але, попереду треба одну вельми важну справу поладнати. Треба нам вибрати старшину. Бо що варта тіло без голови, або хата без криші? Хто буде нашим судією? Вертаючи на Угорщину прийдеть ся мати чимало клопоту із ріжними властями, чи то на Угорщині, чи в краях, через які будемо переходити. Хто-ж нас заступиттъ, хто стане в обороні нашого добра?

Підчас, коли старий се говорив, Цигани кругом обступили Роберта, а він так відозвав ся:

— Правду кажете, отче Муя. Наш старшина мусить бути відважним чоловіком. Так послухайте: Ви є найстаршим серед нас. Підчас хороби та після смерти старого Михайла, ви не раз доказали, що вмієте нас вести та боронити. Наші вас шанують, тому — коли мої братя є од

ної думки зі мною — взиваю вас: будьте ви нашим вождом!

Блюм говорив грімким голосом. На диво однак, ніхто не притакнув його словам.

Старий Муя всміхнув ся.

— Роберте! — сказав він. — Бачиш, наші братя є зовсім иншої думки, як ти. І їхня правда — бо я не надаю ся до того. Вам потреба молодої сили. А що ти, признав мої права до старшинства, то я отсе хочу із того покористати ся. Назначу вам того, що повинен би стати нашим вождом. По моїй думці, він має більше відваги, як хто другий із нас, а недавно — коли ходило о се, щоб пімстити смерть братів наших — він доказав, що крім відваги має ще розум та хист до підступу. Пізнаю по вас братя, що знаєте, кого маю на думці. Тому голошу отверто — а хто противний тому, нехай виступить:

— Лиш Блюм може бути нашим вождом!

Радісні крики понесли ся лїсом:

— Блюм, Блюм нехай буде нашим вождом!

Блюм занімів із зачудуваня. Йому здавало ся, що то сон. Він — мавби бути вождом циганів?!

А старий Муя так дальше говорив:

— Вже при смерти Ураки очі всїх були звернені на тебе, Роберте! Бо і хто другий міг би красше нас боронити? Тобі ми найбільше довіряємо, найкрасші надії покладаємо на тебе! І стара урака також так думала, як і ми. Коли ти вирушив проти „дусителїв", тодї вона — відчуваючи, що смерть наближаєть ся — раз-враз повтаряла, що лиш ти один можеш бути нашим вождом. — Він до нас належить — говорила — бо виріс серед нас та ізжив ся із нами! — Питаю тебе Роберте: чи хочеш бути нашим вождом?

Всї в напруженю вдивляли ся в Роберта, що таки ще не міг добре піймити слів старого цигана.

Тишина панувала кругом, коли Роберт так відозвав ся:

— Отче Муя — дуже дивна ваша мова! Я — один із наймолодших із поміж вас — мавби стати вашим старшиною? За много вихвалюєте мої заслуги — бо-ж кождий із вас поступив би так само, як я. Питаєте, чи приймаю ваш вибір? Покищо, я не можу вам дати на се від-

повіди! Послухайте мене: Найстарші з поміж вас знають, що з уродження я не належу до вас. В моїх бючках пливе инша кров. Коли прийму ваш вибір, хто мені заручить, що одного котрогось дня один із вас — невдоволений мною — зажадає: щоб вождом був не чужий, а справжній циган! Крім того: ви всі знаєте, кого то я маю взяти за жінку. А Ільона також є чужою. Коли пімру, вона — після вашого звичаю — буде вашою панею, її будете мусіли слухати! А хто годен заручити, що того права не відкажете „чужій"? Тому — не спішіть ся! Якраз тому що до вас належу, остерігаю вас: Розважте добре, що робите, щоб ваш жаль не прийшов за пізно.

Замовк. Цигани також мовчки його слухали. Після хвилї старий Муя взяв Роберта за руку і сказав:

— Роберте, твої слова свідчать про те, що ти гідний тої чести, що ми тобі предкладаємо. Ти доказав, що добро наше лежить тобі на серцю. Так, послухай Роберте!

Тут Муя, звернув ся до циганів та грімким голосом сказав:

— Ви чули, що Блюм тут нам сказав — чого то опираєть ся бути нашим вождом. Але ви знаєте також, як Урака любила його — вона, що нерадою була кождому чужому та за кождим разом опирала ся прийнятю кождого нового члена до нашого гурта. В Робертови однак ніколи не добачувала чужого. „Він наш", завсїгди говорила... Але я не хочу вас намовляти.

Отже питаю ще раз: кому із вас Роберт є чужим, тому, що між нами не вродив ся, нехай виступить та скаже!

— Тишина.

Лице старого цигана прояснило ся.

— Роберте! Стало ся після твоєї волї! Бачиш, ніхто не противить ся тобі. Тому питаю ще раз: чи хочеш бути нашим вождом?

Роберт приступив до старого й сильним голосом промовив:

— Так, отче Муя — так, брати мої! Хочу бути вашим вождом! Дякую за довіре до мене, а впевняю вас, що ніколи не повстидаєте ся мною.

Муя споважнів. Ізза пояса виймив ножаку.

— Зробіть колесо! — кликнув до циганів — а коли

се вчинили, так сказав:

— Приступи близше, Роберте! — Сей ніж дала мені Урака приказуючи, щоб його дати тому, хто по ній буде нашим вождом. Але, поки се зроблю, мусиш присягнути нам вірність. Положи свою руку на сей ніж та присягни, що від сьої хвилї чесно сповняти меш обовязки нашого вожда, та шанувати меш наші звичаї.

Присягни, що стерегти меш інтересів нашого племени, за яке ти готовий все посвятити, хочби і власне житє — присягни се перед Всемогучим Богом на небесїх!

— Присягаю перед Всемогучим Богом на небесїх!

Старий Муя подав йому руку.

— Здоровлю тебе, вожде наш!

І вручив йому ножаку, прастару памятку племени. Тепер Блюм звернув ся до циганів і кликнув звучним голосом.

— Ви чули мою присягу! Тепер же приступіть ви та присягніть менї вірність та слухняність. Присягніть перед Всемогучим Богом на небесїх!

— Присягаємо тобі вірність та слухняність. Присягаємо се перед Всемогучим Богом на небесїх!

І понесли ся грімкі оклики. Всї стовпили ся кругом Роберта, стискаючи йому руку.

— Ел'єн — Ел'єн! — Хай жиє!

Почувши крики збігли ся також і жінки та вельми врадували ся вісткою, що Блюм став їхнїм вождом.

Однак надармо Блюм шукав Ільони між жінками.

Коли цигани троха вспокоїли ся, він сейчас пішов у її шатро — але й там її не знайшов.

Звернув ся до жінки, з якою Ільона перше розмовляла.

— Ґуля — не знаєте, де Ільона?

— Я бачила її — йшла в тамту сторону...

Блюм вже не дослухував ся. Пішов сейчас в напрямі, вказанім жінкою — здовж лїсової дороги. Радів, що Ільона ще може нї про що не знає... Як же вона счудуєть ся, коли їй скаже, що став вождом циганів.

Дорога була рівна — а однак нїгде не міг доглянути Ільони. Споважнїв. Він вже кілька разів хотїв звернути Ільонї увагу на се, щоб сама нїколи не вибирала ся далеко в лїс — однак все якось забував.

Вже думав вертати в обоз, коли нагло спинив ся й почав наслухувати.

Здавало ся йому, що чув крик із ліса... Так — тепер знова. А ось, зовсім виразно чує: Роберт, Роберт!... Се голос Ільони... видно знова якась небезпека грозить.

Наче божевільний пігнав у ліс. Хотів кликнути: Ільоно! — щоб додати їй відваги, але голос застряг йому у горлї. Біг дальше. Нараз у віддалї перед собою побачив поляну. Мимохіть пігнав в ту сторону. За хвилю побачив на другому кінцї поляни якусь стать жіночу. Була се Ільона.

Безмірна трівога гнала її все вперед. А її здоганяв — якийсь мущина. Він аж гукав із радости, коли бачив втїкаючу так близько перед собою. Кинув ся ще скорше бігти.

А Ільона втїкала, кілько їй сил ставало. Та, видно було, ослабала, бо віддаль між нею а мущиною що раз то меншіла.

Нараз її спідниця зачепила ся об корч та Ільона повалила ся на землю.

Жахливий крик розляг ся у воздусї. І Роберт також скричав.

Чи може Ільона почула його крик? Наче та сполошена серна благаючими очима розглядала ся кругом. Хотїла підняти ся із землї. Здавало ся, що нема вже для неї виходу. Бачив се Блюм — але самий був далеко від неї.

Дерева росли тут рідко а дорога була простїсінька, мов лїнія. Ось, ще лиш 20 ступінїв відділяє її від того нелюда.

— Маю тебе, голубко! — реготав ся злобно. — Тепер...

Дальші слова приглушив крик Роберта.

— Милостивий Боже! Сей голос знакомий...

— Роберте! Роберте! — благала Ільона.

Нараз блиснуло поміж деревами. Прорвавсь гук, грімкий, острий — відтак дикий, до живого проймаючий крик — та, зараз побіч Ільони, повалив ся на землю її ворог.

Ільона заніміла. Для неї був се наче сон. Чоловік, що грозив їй ножем, самий лежав безпомічний на землї. Нараз почула позад себе скорий хід. За хвилю була в Робертових обіймах.

Мовчки подивляли безмежну доброту Сотворителя, що її в так небезпечній хвилї, коли здавало ся, що вже ніякого ратунку нема, охоронив та пімстив.

Коли охололи із першого враженя, Блюм підійшов до лежачого на землї Ільониного ворога, що таки ще держав ніж в затисненій руцї.

Похилив ся над ним.

— Милостивий Боже... Льоля!?

Так, се була Льоля. Втворила очі та вдивляла ся в Роберта. Хотїла говорити, але тільки устами порушала. Нараз підняла ся так живо, що Роберт мимохіть відскочив. Не зводила очий із нього — нараз вхопила ся за серце — за хвилю повалилась на землю.

Льоля не жила.

Роберт пізнав, що вона скінчила житє, а однак не рушив її. Пригадав собі той час, коли то пригортав до себе сю дївчину та шептав їй до ух палкі слова любови, коли вдвійку мріяли про будуче житє. Тодї, йому здавало ся, що любить її. Але се був лиш хвилевий дурман, що пропав у хвилю, коли він пізнав Ільону.

Та пристрасне серце циганки не могло знести такої зміни. Льоля не була в силї виречи ся мрій про щастє та любов. А коли отверто сказав, що її нїколи не кохав — ненависть займила місце давної любови. Чортом стала та жінка, що недавно ще шепотїла слова горячої любови.

І не спочала. Хотїла пімстити ся на дївчинї, що видерла їй щастє, позбавила любови її коханого. Рішила зі світа зігнати суперницю — щоб і вона не зазнала щастя.

А тепер — все скінчило ся! Остаточно знайшло супокій її пристрасне серце!

Обіймили його мягкі дївочі рамена.

— В часї вашої наради — говорила Ільона — я пішла у лїс, роздумуючи про нашу будуччину. Я відійшла досить далеко від обоза, коли се нараз пробудив мене із задуми шелест листя.

І нараз — у віддалї кількох ступенїв — виринув передімною циган. Якось так дивно глядїв на мене! Зловіще прочутє мене обняло — а однак я не могла рушити ся із місця, навіть тодї, коли він приступив до мене.

Я знала сї очі. Отямила ся сейчас, коли той незнакомий промовив до мене. Се були очі тої, що заприсягла

згубу для мене. А коли хотіла вхопити мене за руку — я видерла ся й почала втікати. Видно, Бог не хотів моєї загибелї — Роберте....

Він вдивляв ся в її очі — глубоко — з любовю і поцілував її в чоло.

— Вона відпокутувала за свої провини! — шепнув поважно.

Відтак приступив до помершої та зісунув їй повіки на вічний супочинок.

З полудня почали приготовляти ся до виїзду. Вже пізно було. Наближав ся конець осенї — невдовзї сніг та лїд покриють скрізь поля... Вибирали ся на Угорщину. Та країна була метою сих бездомних — там хотїли перебути жорстоку зиму.

В лїсї стало тихо, сумно. Із дерев посипались листки та покрили дві могилки, самітні, забуті.

Другі потягнули дальше у світ далекий...

Тихо і сумно стало у лїсї.

РОЗДІЛ CLXVII.

СТАРІ ГРІХИ.

Пошукуваня поліції за Олексою не увінчались успіхом. Несподївали ся, щоб він виїхав із міста, коли тимчасом, йому вдало ся досягти вже Відня.

Поліційний комісар, що враз із Астою прийшов до княжої палати, щоб увязнити Олексу, приказав своїм підвладним, щоб задержав кождого підозрілого, що виходив би із замку. Тимчасом за цілий час, лиш двоє осіб вийшло із палати: одна служниця та старий послугач князя. Сих поліційні урядники пропустили — не маючи нїякого підозріня супроти них.

Не могли собі пояснити, де подїв ся Олекса. Один лиш із урядників догадував ся, що могло зайти. А ось що: Олекса був дуже осторожний, а особливо в послїдних ча-

сах став вельми неспокійний та тихцем приготовляв ся, щоб в потребі втікти.

Коли вийшов із кімнати, де ждала Аста із поліційним комісарем, поспішив сейчас до своєї кімнати. Осторожно запер за собою двері. Відтак потиснув тайний ґузик у стіні.

Втворили ся двері й ними увійшов у тайний хідник. Запер за собою ті скриті двері, про яких істноване, крім старого князя, ніхто не знав. Також Олекса тільки ненароком попав на сю тайну.

Запалив світло. Відтак живо перебрав ся, натягаючи на себе убір княжого послугача, який заздалегідь собі приготовив.

Кілька черт краскою по лиці, надали йому вигляд старця — а знане того мав ще із часів, як був актором. Відтак вибрав в підлозі дошку; із тої нової криївки вибрав вязанку гроший та вартісних паперів, що вкрав був у князя. Причепив собі сиву бороду, зовсім таку саму, як носив старий Даниїл, взяв у руки кошик і тайними сходами зійшов у бічне крило, потім сходами в долину, а входом, призначеним для слуг вийшов із замку.

Мав щастє — нікого нігде не стрінув.

Поліційний урядник, стоячий при виході, завважив похиленого старця. Вже хотів підійти до нього, коли се другий урядник сказав: „Знаю його — се послугач старого князя"!

Так щастє посприяло Олексі в його божевільному майже підприятю. За хвилю перейшов у бічну вуличку й пропав поліційним урядникам із очий.

В пів години пізнійше зайшов у Мербахове мешканє, де застав тільки його сестру. Сказав, що йому та її братови грозить поважна небезпека і просив, щоб впустила його у Мербахову кімнату.

Тут живо переодяг ся у Мербахове убранє, сказав його сестрі, що незабаром поверне й живо відійшов.

Повозкою поїхав на зелізничий дворець і прибув туди на одну хвилю скорше перед від'їздом поїзду до Відня.

Без ніяких перешкод заїхав у Відень. Грошевих клопотів не мав, а поліція і так не легко відкрила би його в так добірному перебраню.

Минуло 14 днів від хвилї, коли втік перед поліцаями. Тепер вже чув ся безпечнїйшим.

Хотїв доконче вистарати собі пашпорт, щоб в потребі міг сейчас виїхати за границю.

В тій справі одного дня звернув ся листом до Мербаха — а до листа долучив чималий даруночок в грошах, щоб друзяка приспішив полагоджене потрібних формальностий.

А се і стало його нещастєм!

Державний прокуратор оголосив у всїх визначнїйших часописях стежний лист за Олексом Радовським із точним описом його вигляду. Рівночасно визначено чималу нагороду за викрите обманця.

Про стежний лист Мербах знав дуже добре та надумував ся, чи не булоб добре скористати із нього. А якраз в тім часї наспів лист від Олекси, в якому була також його адреса у Віднї. Се остаточно, рішило — Мербах віддав лист в руки поліції.

Сейчас телеґрафічно зажадали, щоб віденська поліція арештувала обманця.

Олекса, почуваючись безпечним, перший раз тої днини пішов у винарню. Почував себе знаменито, коли се нагло — приступив до нього тайний поліційний урядник та в імени права арештував Олексу Радовського.

Він того не сподївав ся. Урядникови не ставляв нїякого опору, який, остаточно нї на що не придав би ся, бо вже попереду постарали ся о се, щоб не дати йому нагоди знова втїкнути.

Ще того самого дня перевезено Олексу до Д.... та передано в руки тамошним властям. Його увязнене викликало в містї незвичайну сензацію.

Олекса прочував, що се Мербах його зрадив. Але всю свою лють звернув проти Асти, що була дїйсною причиною цїлого нещастя. Рішив пімстити ся на нїй. Коли слїдуючої днини покликали його перед слїдчого судію, він оскаржив Асту, що вона перед кількома роками допустила ся крадежі. — Розумієть ся, обовязок наказував судії справу розглянути.

Аста дізнала ся із часописий про увязнене Олекси. Була вдоволена, що свою цїль осягнула й тепер падлюку стріне заслужена кара. — Але Аста що-раз ослабала —

дотепер жила в напруженю і не дуже то зважала на се, але невдовзї показало ся, що той упадок в пропасть потягне за собою поважні наслїдки. Лїкар, якого питала о пораду, старав ся її вспокоїти, але самий добре знав про се, що для неї нема нїякого ратунку.

Останні днї хора перебула в лїжку. Потїхою для неї було співчутє, яке оказували їй Ерик та Ева і старий князь Нелїдов. Також доктор Бравер часто відвідував її, але се робив тільки із обовязку, як лїкар.

Аж отсе одної днини явив ся у неї урядник із приказом увязненя її. Короткими словами розповів за що її мають вязнити. Аста догадала ся, що се Олексова справка та тяжко сим пригноблена пішла із урядником до вязницї. Того вона не сподївала ся!...

Дізнавшись про се нове нещастє, її приятелї старали ся, щоб її випустили на волю, але се не вдало ся. Стільки лиш їй помогли, що беручи на взгляд стан її здоровля, приспішено розправу.

Ось, і прийшов день судової розправи. Саля була вщерть наповнена цїкавими. Кождий хотїв дещо дізнати ся про се повне пригод житє, яке Аста вела.

Оскаржена була блїда й, видно було, сильно терпіла. За хвилю увели Олексу під опікою двох урядників. Він також був дуже марний. Побачивши його, Аста здрігнулась і довго вдивляла ся в його лице.

Відчитали акт оскарженя. Аста признала ся до вини, а вчинила се в такий спосіб, що зразу з'єднала собі серця присутних. Начеркнула перед ними сумний образ свойого житя...

Вродила ся серед прикрих обставин. Матері, що підозріле житє вела, майже не знала. Про батька же нїколи нїчого не чула. Виросла в багнї житя. Нїщо дивного, що живо втратила свою дївочу гідність та зійшла на бездорожа. Пристала до артистичної дружини і там пізнала Олексу Радовського ,котрий остаточно зломив її молоде житє.

Стала його жінкою — але немного щастя зазнала із тим чоловіком, котрого так дуже кохала. Задля нього посвятила все, а жила із того, що як артистка зарабляла.

Робила се радо, щаслива, що знайшла пристановище й чоловіка, якого кохала. Бо хоч виросла самотинно — посеред брудів світа — вона в сути річи не була злою.

Із Олексою думала почати нове житє. А вже її щастє не мало границь, коли їй дитя вродило ся.

Оповіданє оскарженої раз-враз перебивали тяжкі риданя, коли говорила про щастє, яке їй принесло се малесеньке сотворінє. Всім присутним слези підступили до очий, коли Аста змалювала перед ними своє материнське щастє.

Від хвилї, коли глянула в невинні чисті оченята хлопчини, стала зовсім иншою. Вона, що виросла без опіки, не зназнавши матірньої любови, присягнула, що видре своє дитя із житєвого багна.

І ся любов до дитини справила, що терпеливо зносила жорстокість та несправедливість свойого чоловіка.

Бачила, як він що раз то низше морально упадав та нерадо брав ся до працї. Надармо старала ся привернути його до зрозуміня обовязків. А коли се не вдало ся, помимо того не мала відваги зірвати із тим чоловіком, якого понад своє житє кохала.

Хоч пізнала його підлоту, вічно жила в надії, що він змінить ся на краще. І тому терпіла — не могла инакше — мусїла його кохати!...

Після вродин запала на здоровлю. Не могла вже кождого дня виступати на сценї; не заробляла вже стілько, щоб вистало на удержанє і незабаром прийшла до них гірка нужда.

Мусїла все попродати. Надармо на колїнах благала Олексу, щоб змилосердив ся, та остаточно взяв ся до працї — він на се тільки всміхав ся та глузував із неї.

Чорна розпука її взялась. Нераз не мала навіть стільки, щоб заспокоїти голод свойого дитяти. А дитя марнїло в таких обставинах.

— Проклятє нас переслїдувало — неслась Астина скарга — надармо я старала ся і тяжко працювала. Я бачила як дитя моє марнїє і я із ним.

Я тремтїла на саму згадку, що чоловік мігби нас покинути, бо тодї я-б втратила й ту слабу підпору. Бо і він часом таки бував иншим — радїв нашим дитятком і для мене був добрим. А одна така година вистала, щоб я забула про цїлотижневу нужду.

Я палала до нього тою самою давною любовю й за-

бувала про його злочини супроти мене й моєї невинної дитини.

Аста замовкла на хвилю. Після того, вдивившись в одну точку, так дальше говорила:

— Ніколи не забуду того вечера, коли ми позбавлені всяких средств до житя, не знали, що нам завтра принесе. А я мусіла грати перед публикою й сміяти ся, бо нам треба було гроший!...

Тимчасом — того то вечера — дитя моє самісіньке та хоре лежало в дома.

Скінчило ся представлене. Я чимскорше хотіла злинути до нашого мешканя.

Нагло приступив мій чоловік до мене й понуристим голосом промовив:

— Останеш тут, Асто! Богатий Росіянин розлюбив ся в твоїй грі та запросив цілу дружину до себе, до готелю, на обід, а директор приймив запрошене в імени всіх.

Я відповіла, що не можу остати, бо дитя хоре.

На се він по простацьки зареготав ся та присилував мене остати. Відтак перевів мене у готель, де призначено мені місце побіч того Росіянина. Я не чула тих похвал, яких він не щадив мені за гране. В голові у мене шуміло...

Відтак я почала пити. Пила що раз більше — обняла мене якась божевільна трівога — свою розпуку я хотіла запити. Сміяла ся і жартувала, немов то не було для мене ні болю, ні горя.

Ми пили шампан. Струєю плив дорогий напиток. Росіянин кинув 1000-рублевий банкнот на стіл властителеви готелю й замовив нового шампана.

Олекса приступив до мене.

— Асто! — сказав. — Він має гроші, а нам їх так дуже потреба. Сьогодня лікар знова приписав нову медицину дитині, а нема за що купити. Попроси його, він тобі дасть.

Я стрепенула ся. Ні, ні за що в світі того не зроблю! Але він наставав що раз більше — будучність розмалював мені страшними образами.

Я ж думала тільки про дитину. Рішила добути гроший за всяку ціну.

Ціле товариство було в підхмелю. Сміяли ся й гуля-

ли. Найбільш за всїх радїв Олекса. Росіянин же, впоєний надмірним вживанєм шампана, був наче не при собі.

Нараз отсе бачу, що я сама із ним тільки остала. Він виймив свій портфель із грішми, положив на стіл, та почав чогось там шукати. Нараз підняв ся й колибаючись пішов до гурту.

Передімною лежав його портфель із грішми. Чортяча думка мене обняла — я сама не знала, що вчинити... Витягнула із портфелю банкнот і сховала.

Тут Аста заридала; досить довго трівало, поки знова вспокоїла ся.

— Я була майже не при собі; вийшла із готелю й вихром пігнала до своєї дитини... На виснаженому, блїдому личку, смерть вже розпостерла свої крила...

Оскаржена знова замовкла й лице закрила руками. Глубока тишина кругом залягла.

— В годину пізнїйше дитя моє сконало. Я клячала при його ліжочку... Вернув Олекса. Я схопила ся із місця й кинула йому гроші під ноги. Вказала на мертве дитя й благала його, щоб гроші вернув властителеви. Та він не послухав; коли я на колїнках благала його, він мене відіпхнув від себе а гроші сховав.

Я без тямки повалилась на долівку. Він же відійшов — слїдуючого дня пропав зовсїм... Дитя я вже сама похоронила.

Але від того часу я вже не зазнала щастя. Доля немилосерно кидала мною. Я зміряла до щастя і богацтва... і здобула се, чого бажала. Але моє серце завмерло із смертю дитяти.

Одного лиш не можу зрозуміти: чому то після довгих лїт, коли я знова стрінула того чоловіка, не відтрутила його від себе. Він все був злим духом в мойому житю і тим остав аж до сьої хвилї...

Знесилена впала на лавку. Її визнанє вчинило величезне вражінє. Навіть прокуратор в своїй мові зазначив, що оскаржену майже всилувано до того вчинку, якого вона допустилась, та що належить взяти на увагу всї обставини, в яких се вчинила.

Асту увільнили. Присутні зраділи. Многі підходили до Асти та їй руку стискали.

Сперта на рамени Бравера Аста вийшла із судової са-

лї. На її бажанє зараз переведено її у шпиталь.

Слїдство та схвильованє в часї розправи дуже підорвали її сили. Бравер знав, що вона вже більше не верне до здоровля.

РОЗДІЛ CLXVIII.

ВІДНАЙДЕНА.

Після крадїжі в Трієстї, Волдінґ із Солмсберґом живо вибрались із міста та час якийсь блукали безцїльно по світу. Доля загнала їх аж у Прешбурґ. Скрізь жили вельми виставно, грішми розкидали так свобідно, що незабаром забракло вже і треба було розглянути ся за новим жерелом приходів.

Коли же не стало гроший, мусїли попращати ся із виставними готелями, а перейти на біднїйші. Одного разу зайшли у другорядну господу на передмістю. Невдовзї після їхнього прибутя втворили ся двері, а на вид прибуваючої пари людий Солмсберґ аж здрігнув ся. Із трудом здавив в собі крик і блїдий вдивляв ся в прибувших.

Доперва, коли Волдінґ звернув йому увагу, що се дивне його поведенє, може наразити їх на небезпеку, Солмсберґ отямив ся. Але не спускав очий із прибувших, що засїли в одному кутку господи.

— Хто вони? — спитав Волдінґ.

— Знаю їх вже здавна! — півголосом сказав Солмсберґ. — Дївчина є цирковою артисткою. Колись я цїкавив ся нею; не много вже бракувало, а булаб опинила ся в моїх руках — але в дорогу зайшов менї той голодранець, якого тепер бачиш із нею.

Солмсберґ змірив ненависним оком товариша Ільони та розповів другови про свою стрічу з Ільоною із всїми подробицями.

Тимчасом Ільонин товариш виймив паперовий банкнот із торби, звисаючої від паска і подав хазяїнови. Солмс-

берґ і Волдінґ заглянули се. В їхніх очах блиснули зловіщі вогні а Волдінґ шепнув:

— Поплатилоб ся того пташка обскубати! Здаєть ся, він має троха більше тих папірців!

Почали нараджувати ся. Після того Волдінґ підняв ся, приступив до хазяїна і зажадав для себе й свойого товариша кімнати. З полудня розглянули ся скрізь по господі, аж і дізнали ся, котрі то кімнати заняли їхні жертви.

Вечером знова бачили молоду пару при вечері. Але вже після чверть години вони обоє відійшли. Волдінґ та Солмсберґ чимало сим счудувались. Та незабаром молодий чоловік вернув самий й сказав подати собі фляшку вина.

Волдінґ пхнув Солмсберґа:

— Бачите, вже відложив свою мошонку — а фляшина ще повна! Промине доброї чверть години, поки із тим упораєть ся.

— Ах! — зрадів Солмсберґ. — Як би то нам придали ся тоті грошенята. А я-б ще хотів тому гольтіпакови відплатити ся за давне!

— Може вдасть ся! Попробую займити його розмовою. Ви же тимчасом пійдіть на гору — адже-ж знаєте котрі його кімнати.

По короткій нараді Солмсберґ відійшов. Волдінґ за те наблизив ся до стола, недалеко котрого сидів Блюм. Він бо то був товаришем Ільони. На столі було чимало часописів. Волдінґ шукав між ними чогось, але, видно, нічого не знайшов — і нараз — немов то ненарочно заглянув на столі, при якому сидів Блюм, бажаний дневник. — Приступив отже близше, та дуже ввічливо, спитав, чи не читати ме тої часописі. — Роберт заперечив головою. — Поки ще однак зрозумів, як се стало ся, Волдінґ вже сидів побіч та почав розмову. В навязуваню знакомства Волдінґ був мистцем а розмову вмів так займаючо вести, що Блюм мимохіть зацікавив ся нею.

Тимчасом Солмсберґ щасливо дістав ся до Робертової кімнати. Тут перешукав кождий закуток.

Під подушкою знайшов торбу із грішми, яку живо сховав.

Вже хотів винести ся із тою здобичею, коли нагло втворили ся двері і на порозі станула Ільона.

Думала, що се Роберт вже вернув, коли несподівано замісць нього, побачила чужого чоловіка. Із криком трівоги подала ся взад.

— Милостивий Боже! Се ґраф Солмсберґ!

Він здрігнув ся. Ні на хвилю не припускав, що можна би його пізнати в сім перебраню та ще зараз на перший погляд. Жах його обняв.

Тимчасом Ільона зрівноважила своє схвильоване і спитала:

— Хто-ж вам позволив сюди входити? Чого тут шукаєте?

Але і Солмсберґ очутив ся вже. Одним підскоком наближив ся до дверий, вихопивсь у сіни і сходами збіг на долину. Ільона стояла, наче прикована до землї — та по хвилї доперва кинула ся в погоню за ним.

Тимчасом Солмсберґ був вже на дворі, та після умови дав Волдінґови знак через вікно, а той живо попращав Роберта й відійшов.

В дверях стрінув Ільону. По її блїдім личку живо пізнав, що вже по всьому і тому з поспіхом вийшов.

Тремтячи всім тїлом, Ільона підійшла до Роберта й розповіла про все, що зайшло, заявивши при сім, що в незнакомому пізнала Солмсберґа. Роберт з Ільоною пішли на гору.

Тут незабаром дізнали ся про крадіж; зрозуміли також — нажаль запізно — що все те було згори обдумане та що той ввічливий товариш Роберта ділав в спілцї із Солмсберґом.

Сейчас звернули ся до поліції але всї пошукуваня нї на що не придали ся — по злочинцях нї слїду не остало.

Блюм був в розпуцї. В чужому містї, остав без нїяких средств до житя. Що-ж мав почати — здавало ся, що положенє було без виходу.

Слїдуючої днини, коли так в розпуцї, безрадні, блукали по містї, нараз почули сердечні здоровканя. Роберт глянув й побачив свойого друга Гартмана.

Радість друзяків не мала границь.

Незабаром Роберт повідомив Гартмана про свою пригоду. В трійку зайшли до каварнї, де почали живу розмову, якій Ільона із великим зацікавленєм прислухувала ся.

Коли Роберт скінчив, почав Гартман розказувати про свої пригоди.

— Страшенно тяжко жити на світі! — сказав понуристим голосом. — Остогидло мені вже житє на старому місці, я звинув свої причандали й вибрав ся у світ.

Надармо шукав за тобою так довго, дуже довго. А чим то я занимаю ся тепер, мій друже? — а ну, чи вгадаєш... Я, тепер... ну, вгадуй же раз!

Бач, я не радо взяв ся за сю роботу, але годі — коли чоловік голодний, все йому добре. Но — бачу, не вгадаєш — я став жонґлером в цирку, тут, таки в сім місті.

Заробляю досить добре, мігби навіть дещо... ощадити. Але, ти знаєш, люблю добре жити.

В дальшому тягу розмови Блюм розповів товаришеви про послідне своє нещастє та про журбу об будуччині.

Гартман задумав ся; по хвилї сказав:

— А колиб ти вступив до нашого цирку? Поговорю із директором про се. Коли-ж тобі се не подобаєть ся, то після якогось часу покинеш цирк.

Порозумівши ся з Ільоною рішили попробувати щастя.

Відвели Ільону до Господи, а тоді оба товариші пішли до директора цирку, котрий — як Роберт дізнав ся від Гартмана — тільки що недавно відкупив його у другого.

Директор приймив їх ввічливо, вислухав Роберта, якому вважливо приглядав ся, відтак сказав:

— Так — але тяжко буде знайти місце для вас — всї заняті. Потреба менї лиш кльовна.

Роберт посумнїв.

— Нї, пане директоре — сказав — до сього я зовсїм неспосібний!

Але Гартман був цїлком иншої думки і старав ся його вговорити, щоб приняв місце. Остаточно думка про Ільону та журба про житє таки перемогли нехіть Роберта, особливо, коли директор предложив досить добру платню.

Роберт приймив місце і одержав від директора частину платнї вперед.

Ільона також чимало счудувалась, дізнавши ся яке місце одержав Роберт в цирку.

Прийшов вечір першого виступу, до якого Блюм вважливо приготовляв ся при допомозї Гартмана. Ільона сиділа поміж видцями. Мимоволї обняло її якесь дивне почутє, коли побачила ясно освітлену сцену.

Від'жили в нїй спомини тих днів, коли то вона виступала на трапезї враз із Єленою. Тут, видно було, також хтось мав пописувати ся вправами у воздусї і тої то точки Ільона в напруженю вижидала.

Лице її покрив багрянець, коли Роберт виступив як кльовн та своїми жартами та рухами намагав ся розвеселити зібраний народ. Нераз і сама мусїла сміяти ся бачивши його придурковаті жарти.

Також і инші виступи її зацікавили. Аж ось і прийшла на порядок дня шеста точка: виступ славної артистки Ірми Свансон.

Почали ся приготованя, за якими Ільона пильно слїдила. В міжчасї Роберт знова старав ся розбавити гостий смішними без слів рухами.

Аж ось на трапезї повисла артистка. В мить після того із посеред зібраних поніс ся грімкий крик. Всї звернули ся до блїдої дївчини, що сиділа зараз таки в перших рядах. Вона, скрикнувши, нагло зірвала ся із місця і широко втвореними очима вдивляла ся в артистку.

І вона також почула крик; однак наразї не могла зміркувати, що стало ся. Вдерла ся на гору — на трапез. Поздоровила зібраних і почала свої продукції. Добачила однак, що публика занята чим другим.

На рівній висотї із першим трапезом був другий. Артистка розмахала ся, щоб в лету повиснути на другому трапезї. Музика затихла, щоб збільшити напруженє. А в сю саму хвилю артистка доглянула дївчину, що, із ряду виступивши, вдивляла ся в неї.

Артистка пролетїла воздухом — але її розмах не був досить сильний — руки не досягнули другого трапеза — вона полетїла в долину.

Люди остовпіли із жаху.

Після хвилї доперва очутили ся й кинулись ратувати нещасну. Ільона насильно пробила собі дорогу крізь натовп. І Роберт також підійшов. Тільки що похилив ся над

артисткою, крикнув жахливо: Єлена!

В кілька хвилин пізнійше винесли нещасну. Положили її в ґардеробі на килимови й післали по лікаря.

Ільона клячала побіч сестриного тіла. Від'жили в ній найріжнійші спогади. Обняв її незмірний жаль на вид нещасної Єлени й вона одно тільки мала бажанє, а се: щоб Бог задержав при житю її сестру.

Роберт же ні на хвилю не відступав від Ільони.

Остаточно надійшов лікар.

Ільона трівожно вхопила його за руку.

— Пане! — благала. — Се моя сестра. Впала — впала із трапеза. Пане лікарю змилосердіть ся! Вдержіть її при житю...

РОЗДІЛ CLXIX.

ПОЄДНАНЄ.

Добре оглянувши Єлену, лікар споважнів — а однак стараз ся вспокоїти Ільону. На його припорученє відвезено хору до шпиталю. Ільона не оставила сестри ні на хвилю та враз із нею також остала у шпиталї. В безмірній трівозї вдивляла ся в її бліде личко.

Довго потрівало, поки минула небезпека. Коли Єлена пораз перший прийшла до тямки та при свойому ліжку побачила Ільону, закрила лице руками, немов то вид сестри справляв їй біль великий.

Ільона похилила ся над нею і лагідно діткнула ся її чола.

— Ти тут, Ільоно?! Ах, Боже! Із трапеза я так повалилась на долївку — тебе заглянувши.. .

Не могла дальше говорити — слези блиснули в її очах.

Ільона старала ся вспокоїти сестру.

— Не плач ,Єлено! Тепер все змінить ся на красше. Бог нас не оставив — бач знова звів разом. А я лиш тебе маю із родини...

— Бій ся Бога! — перебила Єлена — Ільоно — ти не знаєш всього... Послухай Ільоно — я...

В той нещасний вечір, в цирку Леопардього, коли ти впала — се я тому винна була... Тоді, я не подала тобі руки нарочно, бо я бажала твоєї смерти... Так — не перебивай!

Я бажала твоєї смерти тому, що ти була красшою від мене. Зависть роздирала мою душу; я вже не була панею своєї волї і — стало ся. Але сим я ще не вдоволила себе.

Перший злочин попхнув мене дальше. Я забрала коробку, про яку згадувала наша мамочка в годину смерти; вкрала заховані там папері, із яких дізнала ся, що ти є княжою дочкою.

Дізнавшись про те, я рішила займити твоє місце. Віднайшла твойого батька, князя Нелїдова. Принесла йому твої папері і лист Матері, в яких заступила твоє імя, Ільоно, іменем Єлени.

На хвилю замовкла й здавила виски руками.

Ільона майже несвідомо, вдивляла ся в сестру. — Що се значить? Що то говорить Єлена? Вона дочкою князя?

— Я мала надію, що в домі князя знайду богацтво й достатки, яких я так бажала — по хвилї дальше говорила Єлена. — Він радо приймив мене як свою дочку й окружив мене всїми достатками. Але я там не знайшла нї щастя, нї супокою.

Остаточно, я покинула ту золоту нужду, визнала все перед князем і втїкла. Знова вступила до цирку Леопардього. Але він невдовзї після того продав цирк і тодї я прибула до Прешбурґа. Довго я шукала за тобою — але надармо. Аж остаточно тебе тут стрінула. Дїйсно, як дивно доля отсе повела!...

Тремтячим голосом хора так дальше говорила:

— Ільоно, знаю, що мене ненавидиш, що погорджуєш убійницею. Знаю, що я не заслужила на твоє милосердє. Сама собою гордую тепер — найрадше я-б розпращала ся з житєм! І одно ще тільки прохане маю. Коли умру — прости менї тодї. Помершій прости. Адже-ж кажуть, що смерть всяку вину змиває... Ільоно, на память нашої Матері заклинаю тебе — прости менї!...

Ільона тяжко ридала. Надармо старала ся промовити. Незмірний біль давив її серце на вид сестри.

Опісля похилила ся над нею й притулилась до неї. Обі плакали — ридали кровавими слезами.

Коли-ж вспокоїли ся, Єлена розповіла все про своє житє, а те видалось Ільонї чимсь наче в казцї якій.

— Так вона є дочкою князя, нащадком вельми старого роду? То вона є рівною, по уродженю, Робертови?!

Минали днї. Хора дуже звільна приходила до здоровля.

Ільона нї на хвилину її не оставляла, підчас коли Роберт час від часу відвідував своїх людий, що недалеко розложили ся на постій.

Одного разу Єлена визнала перед Ільоною тайну свойого серця — сказала про свою глубоку, але нещасливу любов до доктора Бравера, від котрого відділювала її незглубима пропасть.

Ільона задумала ся.

Бажала поєднати доктора Бравера із нещасною своєю сестрою, котрій вже все простила. Знала, що се богато їй поможе. Порозуміла ся із Робертом і зараз, таки другої днини, написала лист до доктора Бравера.

Повідомила його про все, що зайшло, а писала зовсім щиро й отверто...

Перша стріча Роберта з Єленою була і для неї і для нього вельми прикрою. Однак з часом відносини поліпшились, хоч не були вже так сердечними.

Роберт стало виступав в цирку, а зарабляв стілько, що міг також дещо защадити, а коли вже Ільона могла сестру оставити самою, він задумав із циганами вже дальше манджати.

Аж отсе одної днини дістала Ільона лист від доктора Бравера із повідомленєм, що він за кілька днїв вже прибуде до Прешбурґа.

Минули два днї. Єлена якраз сиділа при вікнї, задививши ся у даль.

На її личку осїв ся біль. Не раділа житєм, не надїялась вже нї щастя, нї радостї зазнати.

Нагло отсе почула хід. Думаючи, що се Ільона, підняла голову. В ту-ж мить аж скричала, побачивши доктора Бравера. Та він вклякнув побіч неї, сердечно здавив її руку і вишептав:

— Єлено — моя Єлено!

Їй здавало ся, що то сон. Хиба се лиш із далеку показали їй щастє, до якого вона так тужить безмірно.

Але він шепотів пристрасні слова любови, голубив її руку й благав щоб не нищила їхнього щастя. Він їй все простив, про все забув, бо кохає її всім вогнем своєї душі.

Сперла свою голову на його грудь. Здавало ся, що їхня любов перемогла всї перешкоди. Відчувала, що належить цїлою душею до свойого коханого та що при ньому лише знайде супокій та щастє.

— Єлено! — шепотів доктор Бравер — присягаю на все менї святе, що я про все забув. Вернемо до Анґлії, там, де нас нїхто не знає, заложимо родинне гнїздо, там і ти знайдеш щастє.

Раділа крізь слези. Відчувала, що се початок нового житя при боцї того шляхотного чоловіка.

Коли після якогось часу Ільона прийшла до кімнати, Єлена так була схвильована, що прямо говорити не могла а лиш цїпко притиснула сестру до своїх грудий. В ту хвилю все забуло ся. І обі сестри кохали ся тепер правдивою любовю, яка в дитинстві та молодостї їх лучила.

Ільона подала руку докторови і тремтячим зі зворушення голосом промовила:

— Нехай вас Бог благословить. Із вами, мій пане, Єлена знайде щастє і супокій. Я цїлим серцем бажаю вам много щасливих хвиль у вашому пожитю!

РОЗДІЛ CLXX.

У ЗАСІДЦЇ.

Перед одним із перворядних готелїв міста Прешбурґа задержала ся повозка, із якої висїв старший пан і молодша панї, видно ще дївчина.

Вона була дуже блїда і, очевидно, хора. Прибувші зажадали кілька найкрасших і найвигіднїйших кімнат.

Були се — Меґґі Гортон та її батько. Він неспокійно все споглядав на свою дочку. Вона-ж була одинокою його

дитиною, підпорою його старости — а тут марніла із кождим днем.

Ні на що не здала ся лікарська штука. Аж отсе ненарочно нещасний батько дізнав ся, що в Пешті мешкає славний лікар жіночих недуг. Коли тільки здоровлє дочки на се позволило, виїхали із Трієсту. Меґґі на все була рівнодушна — житє її зовсім не тішило.

А в Пешті дізнали ся, що той славний лікар недавно отсе перенїс ся до Прешбурґа. Тому й вибрали ся до того міста.

В готели старав ся мистер Гортон троха розрадити свою дочку, а відтак намовляв її, щоб після подорожі троха спочала. Приобіцяла се вчинити, а тоді він зійшов до їдальні. З'їв там дечого, опісля-ж просив подати собі часописі.

При сусїдньому столї сидїв старший вже, гарно прибраний мущина, що вважливо йому приглядав ся. Був се Волдінґ. Переходячи мимо, вступив на фляшку вина.

Від кількох днів — задля дрібниці — наступило між ним а Солмсберґом непорозуміне. А що на разї гроший мали доволї та не потребували один в другого просити помочі, то-ж не дбали про себе взаїмно.

Волдінґ взяв часопись у руки. Перед тим однак розглянув ся кругом по гостях. Завважив Американця та граючі вогнями діяманти в його перстенях, і сейчас зміркував, що се мусить бути якийсь богач.

А коли Гортонів погляд спинив ся на часописї, яку він — Волдінґ — держав в руках, він сейчас подав йому в надії, що сим способом може вдасть ся навязати розмову.

Надія його не завела, тимбільше, що мистер Гортон все дуже радо любив розмовляти.

Запросив Волдінґа до свого стола і в часї розмови розповів, що приїхав сюди із хорою дочкою, щоб поспитати о раду славного доктора Гаґерса.

Волдінґ, що уважно тому прислухував ся, тепер живо сказав:

— А, то добре складаєть ся. Живу в приязни із доктором Гаґерсом і радо поговорю із ним, щоб ще сьогодня вас відвідав.

Вдасть ся менї се, що вам, мій пане, не вдало би ся, бо доктор Гаґерс завсїгди занятий.

Мистер Гортон, річ певна, дуже радо згодив ся на се і був вельми вдячний новому знакомому за його ввічливість. Під вимовою важних справ Волдінґ попращав його й відійшов.

Мав вже готовий плян.

Намірив ся йти до Солмсберґа, та стрінув його саме на розї вулиці й оба пішли до поблизької каварнї. Маючи в намірі новий обман, забули про своє непорозуміне.

Волдінґ розповідав свойому другови про своє знакомство із Американцем і добавив:

— Може б ви займили місце лїкаря. Вмієте добре знайти ся в новій ролї, виведете в поле і батька і його дочку.

Після довшої наради Солмсберґ приймив ся вдавати лїкаря.

Волдінґ дав йому декілька порад й наказував, щоб був осторожним, бо одно нерозважне слово може їх наразити на небезпеку.

Що до способу, як би то дістати гроші того Американця, не мали ще обдуманого пляну. На всякий случай через якийсь час Солмсберґ мав відвідувати Американця і його дочку, розуміеть ся як лїкар.

З полудня — мистер Гортон був саме в кімнатї своєї дочки — явив ся доктор Гаґерс. Приймили його незвичайно ввічливо.

Славний лїкар зажадав, щоб йому розказати як хороба проявляеть ся, самий де про що запитав, оглянув хору й запевнив про скорий поворот до здоровля.

По його відходї мистер Гортон був в як найкрасшім гуморі. І нараз предложив дочцї проїздку по містї. Меґґі Гортон, хоч згодила ся на се, однак проїздкою зовсїм не зацїкавила ся. Сидїла в повозцї в тяжкій задумі — немов зовсїм не відчуваючи того, що дїеть ся кругом неї...

І другої днини появив ся доктор Гаґерс в мешканю мистра Гортона. Дуже вважливо заходив ся коло хорої і наказував, щоб пильно придержували ся його приписів.

В несповна тиждень від часу перших відвидин доктора Гаґерса мистер Гортон запросив його на фляшку вина. Хоч лїкар згадував про много занятя, то однак приймив запросини.

Незабаром, під впливом вина, вивязала ся між ними жива розмова.

Лікар мимоходом згадав про тяжкий свій завід та що помимо великої праці, зовсім не є вдоволений — має много бідних пацієнтів, від яких ніколи гроший не приймає.

Мистер Гортон, будучи у захваті ізза такої посвяти доктора, виймив калитку та із усмішкою подав йому дві сто-долярівки. Він зразу не хотів їх приняти, та після намови таки взяв.

Незабаром попращав Американця й зайшов до поблизької реставрації, де звичайно вижидав його Волдінґ. Солмсберґ поділив ся грішми із своїм спільником.

Солмсберґ думав на сім скінчити, тимбільше, що від кількох днів не міг зрівноважити якогось несупокою, що його мучив. Але уступив під намовами приятеля, що належить і надальше визискувати легковірність Американця.

Слідуючого дня мистер Гортон самий вибрав ся на прохід по місті.

Чув ся знаменито, бо вірив запевненям лікаря, що Меґґі незабаром вже верне до здоровля.

Аж се нагло на розї вулиці доглянув стрункого мущину, що на вид його пристанув й цікаво слідив за ним.

Був се Блюм.

— Се мистер Гортон! — шепнув самий до себе. — Чого він тут шукає?

Пішов за ним назирцем аж доки той не увійшов до готелю.

Від дверника дізнав ся, що мистер Гортон мешкає тут із дочкою. Блюм сейчас вернув до свойого друга Гартмана, щоб його про се сповістити.

Гартман прямо не міг вийти із зачудуваня. Він бо думав, що вже давно ділить його від милої широкий океан, що вона вже давно вернула із батьком до Америки.

Разом із Робертом сейчас пішов до готелю, а там вказано їм кімнати, які занимав мистер Гортон. Побачивши їх, Американець, аж скричав із счудуваня. Сердечно стиснув руку Робертови, а потім — троха із отяганєм — Гартманови.

Розмова скоро стала живою. Наприкінці мистер Гор-

тон розповів про довгу хоробу своєї дочки.

— А чи не моглиб ми поздоровити також і мис Меґґі? — спитав Блюм.

Американець, якось трівожно, втворив двері до кімнати, де на лежаку спочивала його дочка. В руках тримала книжку, але її не читала.

Побачивши свою кохану, Гартман жахнув ся. Личко її було бліде, схоріле. Розглянула ся — побачила Роберта, а відтак Гартмана. Схопила ся із місця — хотіла підійти до них — але не могла рушити ся із місця. Та, Гартман не міг вже довше панувати над собою. Приступив до неї, взяв її за руку й глубоко глянув в її оченята. Ледво кілька слів вдало ся їм сказати.

Їхні уста мовчали — за те погляд свідчив про силу тих незмірних почувань, що їм грудь розпирали.

Вважливий Гортон сейчас доглянув зміну, що в одну мить зайшла в його дочці. Пропала байдужність і знесилене — здавало ся, що якийсь новий дух її оживив.

В протягу сих довгих тижнів, після розлуки із милим, се була перша радісна хвиля для неї.

Розмавляли живо про свої пригоди, згадували давне, минуле. Відтак мистер Гортон розповів про доктора Гаґерса, який його впевнив, що дочка вскорі вже виздоровіє.

По часі Блюм і Гартман почали пращати ся. Гортон, відводячи їх до дверий, ненарочно глянув у вікно і сказав:

— Ось, бачите, саме приходить доктор Гаґерс.

Роберт поглянув у вказаному напрямі та прямо занімів із зачудуваня. Живо попращав ся й оба друзяки чимскорше зійшли сходами в долину. Мис Меґґі запримітила хвильоване Роберта.

Блюм здержав ся в сінях. Свойого друга затягнув у вглублене й, дух запираючи в собі, шепнув:

— Пождім тут супокійно. Хочу зблизька приглянути ся тому докторови Гаґерсови.

Скрили ся так, що їх ніхто не міг бачити, самі же могли вважно приглядатись переходячим. В хвилю, коли мнимий лікар минав їхню криївку, Роберт здрігнув ся. А коли їх минув, шепотом сказав до товариша:

— Ні на хвилю не сумніваю ся, що мистер Гортон попав в руки обманця. Сей доктор Гаґерс, се ніхто другий,

як лиш ґраф Солмсберґ, що недавно отсе вкрав всю мою готівку!

В першу хвилю Гартман не міг піймити слів товариша. Коли-ж зрозумів, хотів сейчас остерегти Американця. Блюм подумав хвилю а після певного часу сказав:

— Маємо ще час, Гартмане!... Тепер же дай менї відповідь на одно питанє: чи ти ще кохаєш Меґґі Гортон?

Гартман счудував ся.

— Що-ж має се спільного із ґрафом Солмсберґом? — спитав.

— Не твоя се річ. Відповідж менї на питанє: Так — чи нї?

— Розуміеть ся, більше чим...

— То добре! — перебив Блюм. — Але нї ти, нї я не віримо, що Гортон тепер віддасть за тебе свою дочку. Не зробить того нїколи, як довго має надію, що той доктор Гаґерс вздоровить йому дочку. Инакше справа стане, коли той лїкар її не вздоровить а явить ся другий, котрому се вдасть ся — або иншими словами: Ти мусиш вздоровити мис Меґґі Гортон!

Гартман глядів на Роберта, немов той китайською мовою до нього говорив.

— Ти мусиш її вздоровити! — повторив Блюм.. — Чого так счудував ся? Се-ж не тяжко зробити. Розуміеть ся, ми мусимо остерегти Американця перед тим доктором Гаґерсом. Також не ми оба — а ти самий то зробиш. Мистер Гортон мусить відчувати вдячність для тебе. Потім мусить впасти в наші руки той ґраф Солмсберґ і його помічник.

Мистер Гортон розглянеть ся за дїйсним лїкарем, але, я вірю, тобі скорше вдасть ся вздоровити його дочку, яка — оскілько очі мене не помиляють — є дуже привязана до тебе.

Коли-ж се не вдасть ся, постараємо ся в инший спосіб батька до тебе прихилити, а коли він дїйсно любить свою дочку — на все мусить пристати.

Вийшли на вулицю й сердечно попращали ся. Гартман пішов до цирку на пробу, Блюм знова пішов до Єлени та Ільони, з якою вже через два днї не бачив ся.

Ільона була схвильована. Подала коханому свому лист, який тільки що одержала та крізь плач промовила:

— Се лист від молодого князя Ерика Нелїдова. Прочитай його, Роберте!

Ерик Нелїдов писав, що від свого друга, доктора Бравера, дізнав ся про місце перебуваня Ільони. Доктор Бравер, одержавши від Ільони листа із вісткою про Єлену, сейчас пішов до Еви, щоб їй про се донести. Там же стрінув ся із Ериком.

Що Ільона жиє, про се старий князь нї на хвилю не сумнївав ся. Тепер же однак стан його здоровля був того рода, що годї було про віднайдене Ільони навіть згадувати. Князь був так сильно ослаблений, що лїкар не много мав надії, щоб його вдержати при житю.

Ерик рішив ся за згодою Еви та її матері, наразї спровадити Ільону, щоб — коли буде до сього нагода — привести її до старого князя. Ось як про се писав Ерик в дальшій частинї листа:

„Мій бідний стрий є так дуже хорий, що обавляємо ся нещастя кождої хвилї. Його ще держить одинока надія, що перед смертю ще раз побачить і поблагословить своє дитя. Все молить Бога о се і вічно згадує про Вас, Панї. Се змушує мене до Вас написати і просити як найскорше до нього прибути. Поможіть, бідному Вашому батькови спокійнїйше на віки заснути."

Глубоко зворушений глядів Роберт на Ільону.

— Ільоно! — сказав поважно. — Се клич твойого батька. Не зволїкай, бо смерть не чекає. Не плач, Ільоно! — додав, коли вона ридаючи пригорнула ся до його грудий. — Розлука наша не довга. Невдовзї вибираю ся також із нашими в дорогу а відтак зійдемо ся разом.

— Коли-ж вибираєш ся?

— Вже за кілька днїв! — не зволїкай же Ільоно! Спіши до свойого батька, щоб не за пізно було жалїти, коли дізнаєш ся, що могла йому влекшити в годину смерти, а не вчинила того!

Не могла довше оперти ся намовам Єлени й доктора Бравера, що перебував ще в Пешбурзї. Невдовзї була готовою до від'їзду. Із тяжким серцем попращала ся із всїма.

Після її від'їзду Блюм довго блукав в задумі вулицями міста.

— Бідна Ільона! — подумав. — І вона відчуває, яка те-

пер пропасть нас розділяє; тремтить на саму згадку, що зависна недоля моглаб нас знова розділити! — Але ні! — додав відважно і випрямив ся в цілій своїй поставі. — Будь спокійна, Ільоно, кохана ти моя!

В боротьбі не подам ся, хочби цілий світ виступив проти нас. Не спічну, поки не будеш моєю — по вічні часи.

РОЗДІЛ CLXXI.

ПОСЛІДНИЙ СТУПІНЬ.

Слідуючої днини Гартман зайшов до готелю, щоб відвідати Гортона. Той саме вибирав ся із дочкою на проїздку по місті. Гостя приймив якось нерадо — за те мис Меґґі підійшла до нього із усмішкою і щаслива подала йому руку. Свідомість, що її коханий є так близько коло неї, здавало ся, вспокоюючо впливала на неї.

Десь то пропало змучене, її оченята блиснули дивним вогнем, а навіть уста пригадали собі давну усмішку.

Після першого поздоровленя, Гартман сказав:

— Вважаю своїм обовязком остерегти вас, пане, у важній справі. Ви думаєте, що ваша дочка є під опікою доктора Гаґерса — а тимчасом се є ґраф Солмсберґ!

— Що? Що ви кажете? Се не є доктор Гаґерс?

— Се обманець, пане Гортон; він думає якимсь способом обтягнути вас із гроший. Недавно отсе, той самий ґраф Солмсберґ, вкрав всю готівку, яку мав із собою Роберт Блюм...

Мистер Гортон стояв наче громом поражений. Коли же вспокоїв ся, розповів в який спосіб пізнав того доктора Гаґерса. Гартман живо піймив все.

— Сей, що вам прислав того доктора-обманця, то його спільник Волдінґ. Се вже практичні обманці — а, самі бачите, і вас вдало ся їм вивести в поле. Коли хочете пересвідчити ся про правдивість мойого відкритя, поїдьмо сейчас до мешканя правдивого доктора Гаґерса.